

Informe sobre la denominació del túnel que uneix les valls de Sant Joan de les Abadesses i de Bianya

Joaquim CABEZA i VALLS
Andreu ROMÀ i ESPÍ

1. Antecedents

El senyor Jaume Soler i Serra, com a president de la Unió de Botiguers de Sant Joan de les Abadesses, va adreçar un escrit, de data 14 de gener de 1994, al senyor Josep Maria Cullell, com a conseller de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, en el qual li indicava la conveniència d'anomenar **túnel de Collabós** el que uneix les valls de Sant Joan de les Abadesses i de Bianya, túnel que en els mitjans de comunicació és esmentat com a **túnel de Capsacosta** i que, en aquella data, feia poques setmanes que havia estat perforat.

El senyor Miquel Herrero i Chacón, com a assessor del director general de Carreteres del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, va adreçar un escrit, de data 22 de febrer de 1994, a la Societat Catalana de Geografia, al qual adjuntava l'escrit esmentat en el paràgraf anterior i uns plànols de situació de l'obra. I li demanava que emetés un informe sobre quina seria la denominació més adient.

El senyor Vicenç Biete i Farré, com a president de la Societat Catalana de Geografia, va encarregar a Joaquim Cabeza i Valls, membre de la societat esmentada i de la Societat d'Onomàstica, i a Andreu Romà i Espí, membre també d'aquesta darrera societat, l'estudi d'aquest assumpte i la redacció de l'informe corresponent, informe que és el que teniu a les mans.

2. Línies de treball

Havent acceptat l'encàrrec i havent-ne comentat diversos aspectes, vam acordar que calia enfocar l'estudi en dues línies diferents i complementàries:

- 1a Determinar quina denominació era la més adient per al túnel, en funció de la seva situació geogràfica, objecte principal de la consulta.
- 2a Determinar la grafia correcta del topònim que havíem de proposar, tenint en compte que en el futur aquest topònim hauria de tenir molta transcendència pública.

3. Denominació del túnel

3.1. Situació del túnel

Els plànols de situació facilitats per la Direcció General de Carreteres mostren que la foradada principal, la que uneix les dues valls, passa uns 350 metres al nord de la vertical de la collada de 996 metres d'altitud (coordenades UTM aproximades: 446,0/4676,5), collada anomenada Collabàs, Collabòs o Collabós, segons diverses fonts.

3.2. Situació de la collada de Capsacosta

La collada de Capsacosta, de 972 metres d'altitud (coordenades UTM aproximades: 449,1/4678,2), està situada a uns 3.600 metres en línia recta, al nord-est del punt on el túnel comunica les dues valls.

3.3. Estudi del nom de Capsacosta

La nostra hipòtesi, que no hem pogut documentar completament, és que el nom de Capsacosta té l'origen en la collada homònima per on passava un antic camí o calçada romana, refet en època medieval i utilitzat fins temps molt posteriors (*Gran geografia comarcal de Catalunya*, volum III, 1981, pàgina 372). Posteriorment i per extensió, diversos autors haurien aplicat aquest nom a la serra que s'estén a ponent de la collada esmentada, serra de direcció general aproximada est-oest, però els límits de la qual no hem trobat descrits o determinats exactament.

3.4. Estudi del nom de Collabàs, Collabòs o Collabós

Amb aquests tres noms trobem esmentada la collada per sota de la qual ha estat perforat el túnel i en una de les referències trobem el nom de serra d'Abós (*Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, número 209, juny de 1912, pàgina 157), en la descripció següent: «... baixa la serra d'Abós o Collabós, empalmant-se pel coll d'aquest nom ab les serres de la Girona i Capçacosta.»; a la mateixa obra trobem una menció de la serra de Collabós (pàgina 158). Segons això, la serra d'Abós o de Collabós, doncs, seria la de direcció sud-nord on hi ha la collada de Collabós i entre aquesta collada de Collabós i entre aquella collada i la serra de Capsacosta hi hauria encara la serra de la Girona.

3.5. Conclusió

Tant si ho considerem des del punt de vista de les serres com des del punt de vista de les collades, creiem que, per la seva situació geogràfica, el nom del túnel principal hauria de ser **túnel de Collabós**, que és el topònim actual més proper al punt on la foradada principal passa d'una vall a l'altra.

4. Grafia correcta del topònim

4.1. Fonts escrites consultades

Tal com indicàvem en el punt 3.1. d'aquest informe hem trobat, en diverses fonts escrites, les formes Collabàs, Collabòs i Collabós referides a la collada de què parlem. Aquestes fonts escrites són, entre d'altres, les següents:

a) Collabàs

- guies excursionistes de Cèsar August Torras (volum VI-Comarca d'Olot, 1910, pàgina 271, índex i mapa, i volum IV-Ripollès, 1921, pàgina 81 i índex)
- *Gran geografia comarcal de Catalunya* (volum III, 1981, pàgina 370)
- *Mapa topogràfic de l'Institut Geogràfic Nacional* (full 256-IV, 1989), amb la toponímia revisada per l'Institut Cartogràfic de Catalunya.
- *Mapa comarcal de Catalunya de l'Institut Cartogràfic de Catalunya* (full 31-Ripollès, 1993)

b) Collabòs

- Editorial Alpina (*mapa i guia TAGA*, 1973 i 1988)

c) Collabós

- *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* (número 209 del juny de 1912, pàgines 157, 158 i 165)

d) Altres topònims

- collada de Sant Ponç (Josep Iglèsies. *La divisió comarcal catalana*, pàgina 101, 1967)
- can Collabost, masia en ruïnes situada prop del coll (*Els masos de Sant Joan de les Abadesses*, pàgina 411 i mapa, 1985)
- Portella [Collabàs?] (*Catalunya Romànica*, volum X, Ripollès, pàgina 363, traduït un document del 913, 1987)

4.2. Fonts orals consultades

El mateix senyor Jaume Soler i Serra va tenir cura de consultar persones de la població i ens va confirmar, a la seva carta del dia 21 de març de 1994, que la gent del país ho coneix i ho menciona com **Collabós** i que la pronúncia és amb 'o' tancada, majoritàriament.

4.3. L'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans

A causa del dubte que se'ns plantejava pel fet de ser conegut oralment el paratge com a Collabós i trobar referències força solvents (les indicades en el punt 4.1. a) amb la gra-

fia Collabàs, vam decidir adreçar-nos a l'Oficina d'Onomàstica, de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, i fer-hi la consulta corresponent, aportant-hi totes les informacions escrites i orals que teníem fins aquell moment.

L'Oficina d'Onomàstica, després de fer les consultes i recerques que va creure conveients i necessàries, va emetre un informe en el qual determinava que la forma gràfica correcta del topònim és **Collabós**. Aquest informe va ser tramès per l'Oficina d'Onomàstica directament al Servei de Formació i Suport Idiomàtic del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, i consta a l'annex.

5. Conclusió final

Per totes les circumstàncies exposades en els punts anteriors, arribem a la conclusió que el nom adient que s'ha d'aplicar al túnel que uneix les valls de Sant Joan de les Abadesses i de Bianya és el de **túnel de Collabós**, el qual recomanem que sigui adoptat oficialment.

6. Agraïments

Hem de fer constar el nostre agraïment per les facilitats i la bona col·laboració que hem trobat en les consultes i recerques fetes a:

- Arxiu Bibliogràfic Excursionista, de la Unió Excursionista de Catalunya (Barcelona)
- Biblioteca Josep Maria Domènech, de Terrassa
- Cartoteca de Catalunya, de l'Institut Cartogràfic de Catalunya
- Estudi de la Masia, del Centre Excursionista de Catalunya
- Oficina d'Onomàstica, de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

Annex

Informe sobre el topònim Collabós de la Secció Filològica (Oficina d'Onomàstica) de l'Institut d'Estudis Catalans

El túnel entre les valls de Bianya i Sant Joan de les Abadesses es troba situat a l'indret del coll de **Collabós**, a la zona sud-oest de la serra de Capsacosta. Per a la tria del nom del túnel hom devia seguir un criteri de representativitat, és a dir, es devia cercar un nom conegut d'aquella àrea geogràfica; tanmateix, el lloc concret pel qual passa el túnel no correspon al topònim **Capsacosta**, que es troba situat força més al nord-est, sinó que travessa la muntanya a la zona de **Collabós**.

Collabós és la forma gràfica correcta d'aquest topònim, la qual reflecteix la pronúncia dels parlants d'aquella contrada, pronúncia que ha estat confirmada per la informació que ens ha facilitat el Servei Comarcal de Català del Ripollès i el secretari de la Societat d'Onomàstica, el senyor Andreu Romà i Espí.

La forma gràfica **Collabàs**, que trobem documentada en diverses obres de referència, ha de suposar una errada gràfica difosa a partir de la informació bibliogràfica de Cèsar August Torras. La forma correcta, **Collabós**, és l'emprada en les obres d'autors d'aquella àrea geogràfica i que, per tant, en tenen un coneixement directe (com Joan Danés i Vernedes).